

STATUTO
di
ASOSASHON OTORGAMENTU DI TERENO SIN KORUPSHON
(abreviá 'ASOTEKO')

Artíkulo 1; meta

Meta di e asosashon ta pa perkurá ku otorgamentu di tereno di '*erfpacht*' na personanan natural pa traha un kas of apartement riba dje na Boneiru dor di gobièrnu di Boneiru den futuro lo tuma lugá na un forma ophetivo na kualkier persona ku ta bin na remarke pe konforme reglanan konserniente, sin niun tipo di korupshon duru òf suave y dentro di un periodo di tres luna for di e momentu ku a entregá un petishon òf otro periodo razonabel ku lo wòrdu fihá dor di Korte. Lo trata na realisá e meta aki pa medio di kaso(nan) den Korte y konsientisashon den diferente media.

Artíkulo 2: sede

E asosashon tin su sede na Boneiru.

Artíkulo 3; direktiva

1. E direktiva ta konsistí di un presidente, un sekretario y un tesorero. E Reunion General di Miembro ta nombra nan den nan funshon ku mayoria simpel di voto. Reunion General di Miembro por suspendé òf retirá nan ku mayoria simpel di voto.
2. E direktiva ta tuma desishon ku mayoria simpel di voto.
3. E direktiva por tuma desishon pafó di un reunion, kon tal ku tur miembro a vota por eskrito.
4. E direktiva ta representá e asosashon y ta aktua komo bosero pa e asosashon. E presidente lo representá e asosashon den Korte.
5. E sekretario ta notulá tur desishon di e direktiva y di e Reunion General di Miembro den forma di un Lista di Desishon.

Artíkulo 4; reunion general di miembro y miembronan

1. E asosashon ta konsistí di e miembronan, kendenan ta uni pa forma e Reunion General di Miembro. E Reunion General di Miembro ta e órganu mas haltu di e asosashon. E Reunion General di Miembro ta tuma desishon ku mayoria simpel di voto.
2. E Reunion General di Miembro ta fiha e montante di e kontribushon ku mayoria simpel di voto.
3. Tin por lo ménos un Reunion General di Miembro kada aña. E direktiva ta konvoká e miembronan por eskrito na e forma ku e direktiva mes lo determiná, kon tal ku e konvokashon ta sali por lo ménos un siman promé ku e reunion en kestion.
4. E Reunion General di Miembro ta determiná y ta kontrolá maneho di e direktiva ku mayoria simpel di voto.
5. E presidente òf dos miembro di direktiva semper por konvoká un Reunion General di Miembro, kon tal ku esaki ta wòrdu hasí na e forma stipulá den insiso tres.

Artíkulo 5; finansia

1. E tesorero ta enkargá ku e kontabilidat di e asosashon. E sèn di e asosashon ta wòrdu wardá dor di e kompania 'Derden-gelden GMS N.V.'
2. E tesorero ta duna kuenta y rason por eskrito di su maneho na e Reunion General di Miembro por lo ménos un biaha pa aña promé ku dia 30 di yüni.
3. Durante kada Reunion General di Miembro ta reportá en korto riba e maneho finansiero hibá pa e direktiva.

Artíkulo 6; entradanan

E asosashon ta risibí su entradanan di kontribushonnan, donashonnan y aktividatnan pa rekoudá fondo.

Artíkulo 7; periodo di eksistensia

E asosashon a keda lantá pa un tempu indefiní. E asosashon lo wòrdu disolbé despues ku e kaso òf kasonan den Korte pa realisá e meta deskribí den artíkulo 1, a terminá, es desir ora ku no tin rekursu legal mas e asosashon lo ta outomátikamente disolbé.

Artíkulo 8; saldo finansiero despues di disolushon

Si despues di disolushon di e asosashon ta resta un saldo finansiero positivo, esaki lo wòrdu duná na e fundashon Golden Meand Society ('GMS').

Presidente:

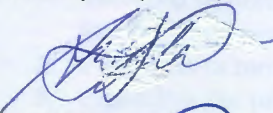
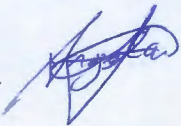
Nòmber y fam, adrès, e-mail y telefòn

Juan Jose DIAZ GARCIA
Kaya Uruguay 8, Tera Korá

Sekretario:

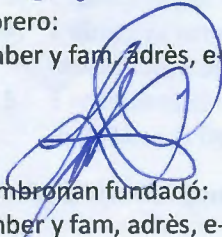
Nòmber y fam, adrès, e-mail y telefòn

Angela Alvarado Soria
Kaya pos Francis 15A Belnem

Tesorero:

Nòmber y fam, adrès, e-mail y telefòn

Luis Felipe BARRERO MENESES
Kaya Uruguay 8, Tera Korá

Miembro nan fundadó:

Nòmber y fam, adrès, e-mail y telefòn

PROSEDURA

- 1) E tres miembronan di direktiva lo aktua komo demandantenan den e kaso(nan).
- 2) Benefisio pa otro persona pa bira miembro di e asosashon:
 - A. Si e kaso(nan) den Korte tin éksito, fundashon GMS (abogado Bijkerk) lo representá nan inmediatamente y grátis pa ku gobièrnu di Boneiru pa perkurá ku nan tur lo haña un tereno di erfpacht pa traha un kas òf apartement riba dje dentro di 3 luna (máksimalmente 6 luna);
 - B. Si un òf mas miembro no ta risibí un tereno di erfpacht pa traha un kas riba dje dentro di 3 luna (máksimalmente 6 luna), miéntras conforme e reglanan eksistente nan tin derecho riba esei, fundashon GMS (abogado Bijkerk) lo hiba un kaso pa kada un di nan individual pa pidi Korte pa òrdená gobièrnu pa duna nan un tereno di erfpacht pa traha un kas òf apartement riba dje dentro di 3 luna (máksimalmente 6 luna) pa e tarifa redusí di \$ 250.- pa kada persona (miembro) y pa kada instansia (tarifa normal ta \$ 750.- pa kada instansia), bou di kondishon ku e miembro konserní semper a paga su kontribushon (kuota) y no tin un retraso den esei.

1

OPENBAAR LICHAAM

BONAIRE

de heer J.J. Diaz Garci a
Kaya Uruguay 8
BONAIRE

Uw kenmerk:

Uw brief van:

18-09-2014

Onderwerp: Ontvangstbevestiging

Kralendijk,
20 oktober 2014

Geachte heer,

Hierbij bevestigen wij de ontvangst van uw schrijven betreffende:
Verzoek om erfpacht te Terra Cora of Hato.

Vernoemd schrijven is geregistreerd onder nummer 2014011958.

Wij verzoeken u bij nadere informatie en/of bij eventuele vervolgcorrespondentie het aan uw schrijven toegekende registratienummer te vermelden.

Hoogachtend,

Het bestuurscollege van het Openbaar Lichaam Bonaire,
namens het college,
Het hoofd van de afdeling Post en Archief,

Ph. L. Anthony-Evertsz

¹ Wilt U het juiste antwoord?

16. Heeft U wensen ten aanzien van de grootte van de kavel? *ja/nee¹*

Indien het antwoord op vraag 16 'ja' is:

grootte moet minimaal zijn *700* m²

grootte mag maximaal zijn m²

17. Heeft U een voorkeur voor een specifieke kavel? *ja/nee¹*

Indien het antwoord op vraag 16 'ja' is, welke kavel?:

omschrijving kavel 1:

kadastraal bekend als:

grootte kavel 1: m²

omschrijving kavel 2:

kadastraal bekend als:

grootte kavel 2:

Deze ruimte niet door aanvrager in te vullen:

1.			m ²
2.			m ²
3.			m ²

18. Heeft U reeds een erfpachtsrecht op een perceel grond? : *ja/nee¹*

19. Heeft U reeds grond in eigendom? : *ja/nee¹*

20. Wilt U op de erfpachtgrond alleen een woning bouwen?: *ja/nee¹*

Indien op vraag 20 het antwoord 'nee' is , waarvoor wilt U dan de grond ook gebruiken?

Indien U een woning wilt bouwen, wilt U dan ook vraag 21 tm 27 beantwoorden:

21. Gaat U de door U te bouwen woning zelf bewonen? : *ja/nee¹*

22. Zo ja, met hoeveel personen gaat U in de nieuwe woning wonen? : *2/3*

waarvan 18 jaar en ouder: *ja* personen

jonger dan 18 jaar: *ja* personen

23. Staat U ingeschreven bij Fundashon Cas Bonairiano voor een huurwoning?: *ja/nee¹*

Indien het antwoord op vraag 23 'ja' is, sedert wanneer staat U voor een

huurwoning ingeschreven? *sedert* *19*.....

¹ Wilt U het juiste antwoord omcirkelen.

24. In wat voor woning woont U thans? : eigendomswoning/huurwoning/bij familie in¹

Indien op vraag 24 het antwoord 'eigendomswoning' is:

waarom wilt U dan een nieuwe woning bouwen? Om eigen huis

te hebben en meer privé

wat gaat U met Uw huidige woning doen als Uw nieuwe woning gereed is?.....

Indien op vraag 24 het antwoord 'huurwoning' is:

van wie huurt U Uw huidige woning? Heer is pas dood

wat is de hoogte van Uw huidige huur per maand? : f \$ 250

25. Welk bedrag denkt U in totaal te besteden aan de bouw van Uw nieuwe woning?

: ca f.....

26. Hoe groot zal het bebouwde oppervlak zijn van Uw nieuw te bouwen woning?

: ca15..... m²

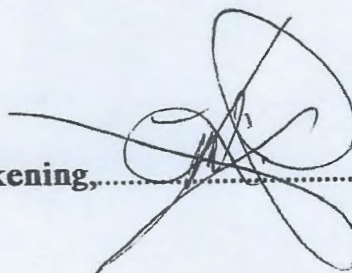
27. Hoe wilt U de bouwkosten financieren?

eigen geld / banklening / lening Fundashon CB / lening van¹ particulier¹

Ondergetekende verklaart bovenstaande naar waarheid te hebben ingevuld,

Kralendijk, 30 - 09 2011

Handtekening,

AFDELING BURGERZAKEN i.o.

UITTREKSEL UIT DE BASISADMINISTRATIE

Uit het persoonsregister van het openbaar lichaam Bonaire blijkt, dat daarin de volgende gegevens zijn opgenomen:

Geslachtsnaam : Barrero Meneses
Voornamen : Luis Felipe
Geboren op : 19 augustus 1952 te/op Cali Colombia
Gehuwd met : Caldas Lizarazo, Gloria Ximena

A-nummer : 719.3978.290
ID-nummer : 1952.08.19.61
Geslacht : man
Burgerlijke staat : Gehuwd
Nationaliteit : Nederlandse

Gehuwd met

Naam : Caldas Lizarazo, Gloria Ximena
Geboren op : 16 oktober 1975 te Buga Colombia
Gehuwd op : 03 oktober 2003 te Cali Colombia

Kinderen

Naam : Barrero Meneses, David
Geboren op : 20 november 1995 te Cali Colombia

Huidig adres : Kaya Bayena 4 (Woonadres) te Bonaire

Datum adres : 14 januari 2010
1ste inschrijving : 22 september 2009
(Her)vestiging : 22 september 2009 komende vanuit Aruba

Datum opgemaakt: 04 augustus 2011

voop de zede
Het hoofd van de afdeling Burgerzaken i.o.,

Behandeld door: Zinnia Fecunda

Openbaar Lichaam Bonaire
Afdeling Financien
Financien

6/JT

04-08-2011 09:05:27

Bonnummer: 2665

BARRERO MENESES, LUIS FEL

Product

Bedrag

Erfpacht adm.kost. aanvraag ER 55.87 L

Totaal: USD 55.87

Betaald CONTANT: USD 55.87

Bedankt en tot ziens.

OPENBAAR LICHAAM

BONAIRE

Achternaam

Luis Felipe Barrera Mendez

Voornaam

Adres

Kaya Uruguay #8 Teru Corn

Telefoon

7861847

Mobile

Email

luisfe1908@hotmail.com

ID nummer

1952081961

Ons nummer

2011013697/2011

Heeft u nog interesse in het verkrijgen van een eigen perceel?

☒ Ja

Bent u of uw echtgenoot/tegenwoordige partner in het veld werkzaam?

☒ Ja

Waar wilt u uw perceel gebruiken?

Ik verklaar het formulier volledig en naar waarheid te hebben ingevuld

Datum SEP 01 2015

Plaats

Bonaire

Handtekening

INGEKRIJGD

SEP 01 2015

OPENBAAR LICHAAM
BONAIRE

Directie Ruimte en Ontwikkeling

Aan:
Luis F. Barrero Meneses
Kaya Uruguay 8
Kralendijk, Bonaire

Uw brief van: 01 september 2015
Ons nummer: 2011013697
Betreft: 'verzoek erfpachtperceel'
Datum: JAN 11 2016

Geachte heer Barrero Meneses,

Naar aanleiding van uw verzoek om in aanmerking te komen voor een erfpachtperceel met doel het bouwen van een betonnen woonhuis. Willen wij u het volgende mededelen.

Op 01 september 2015 heeft u een formulier ingevuld waarin u aangeeft nog geïnteresseerd te zijn in een erfpachtperceel.

Met deze brief willen wij u informeren dat wij uw ingevulde formulier in goede orde hebben ontvangen en dat uw verzoek nog in behandeling is bij de afdeling Realisatie en dat u op een wachtlijst staat ingeschreven voor aanvragen "erfpachtperceel". De afdeling Realisatie werkt met een wachtlijst en wanneer er een domeingrond vrij komt voor uitgifte, zal deze aan de eerst volgende op de wachtlijst aangeboden worden.

Wij hopen u voldoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend,

Namens het bestuurscollege van het openbaar lichaam Bonaire,
Afdelingshoofd
Ing. Lionell Emerenciana

Bijlagen:

Cc.: Directie Ruimte & Ontwikkeling
Afdeling Realisatie

Correspondentieadres

Kaya Grandi 51 | Kralendijk, Bonaire C.N.

3

OPENBAAR LICHAAM

BONAIRE

mevrouw A.L. Alvarado Socia
Kaya Ucayali 18 KRALENDIJK
BONAIRE N.A.

Uw kenmerk:

Uw brief van:

15-07-2010

Onderwerp: Ontvangstbevestiging

Kralendijk,

21 november 2019

Geachte mevrouw,

Hierbij bevestigen wij de ontvangst van uw schrijven betreffende:

VERZOEK OM ERFPACHT TE TERA CORRA VOOR HET BOUWEN VAN EEN WOONHUIS

Vornoemd schrijven is geregistreerd onder nummer 30009939.

Wij verzoeken u bij nadere informatie en/of bij eventuele vervolgcorrespondentie het aan uw schrijven toegekende registratienummer te vermelden.

Hoogachtend,

Het bestuurscollege van het Openbaar Lichaam Bonaire,

namens het college,

Het hoofd van de afdeling Post en Archief,

Ph. L. Anthony-Evertsz

Postadres: Kaya Grandi 51, Caribisch Nederland.

Telefoon: (599) 717-5330 toestel 2311. Telefax: (599) 717-8416. Email: postenarchief@bonairegov.com

OPENBAAR LICHAM

BONAIRE

Achternaam

LUIS FELIPE BARREROMENDES

Voornaam

Adres

KAYA URUGUAY 4.8 TERU CORN

Telefoon

7861847

Mobiel

E-mail

LUISFE1908@HOTMAIL.COM

ID nummer

1952081961

Overnummer

201013697/2011

Heeft u nog iets te melden over het verkregen visum of andere documenten?

Bent u of uw echtgenoot/leefpartner in het land van oorsprong?

Zijn wij u uw persoonskaart?

Ik verklaar het formulier volledig en waarheidsgetrouw te hebben ingevuld.

Datum

21 01 2015

Plaats

Bonaire

Handtekening

21 01 2015

OPENBAAR LICHAAM
BONAIRE

Directie Ruimte en Ontwikkeling

Aan:
Luis F. Barrero Meneses
Kaya Uruguay 8
Kralendijk, Bonaire

Uw brief van: 01 september 2015
Ons nummer: 2011013697
Betreft: 'verzoek erfpachtperceel'
Datum: JAN 11 2016

Geachte heer Barrero Meneses,

Naar aanleiding van uw verzoek om in aanmerking te komen voor een erfpachtperceel met doel het bouwen van een betonnen woonhuis. Willen wij u het volgende mededelen.

Op 01 september 2015 heeft u een formulier ingevuld waarin u aangeeft nog geïnteresseerd te zijn in een erfpachtperceel.

Met deze brief willen wij u informeren dat wij uw ingevulde formulier in goede orde hebben ontvangen en dat uw verzoek nog in behandeling is bij de afdeling Realisatie en dat u op een wachtlijst staat ingeschreven voor aanvragen "erfpachtperceel". De afdeling Realisatie werkt met een wachtlijst en wanneer er een domeingrond vrij komt voor uitgifte, zal deze aan de eerst volgende op de wachtlijst aangeboden worden.

Wij hopen u voldoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend,

Namens het bestuurscollege van het openbaar lichaam Bonaire,
Afdelingshoofd
Ing. Lionell Emerenciana

Bijlagen:

Cc.: Directie Ruimte & Ontwikkeling
Afdeling Realisatie

Correspondentieadres

Kaya Grandi 51 | Kralendijk, Bonaire C.N.

Openbaar lichaam
Bonaire

Ziet u een fout in deze regeling? [Meld het ons op regelgeving@overheid.nl](mailto:regelgeving@overheid.nl)

EILANDSVERORDENING van de 4de December 1953 op het verhuren, verpachten of op andere wijze uitgeven van onroerende zaken toebehorende aan het eilandgebied Bonaire

6

Wetstechnische informatie

Gegevens van de regeling

Overheidsorganisatie	Openbaar lichaam Bonaire
Officiële naam regeling	EILANDSVERORDENING van de 4de December 1953 op het verhuren, verpachten of op andere wijze uitgeven van onroerende zaken toebehorende aan het eilandgebied Bonaire
Citeertitel	Verordening op de uitgifte van eigendommen
Vastgesteld door	Eilandsraad
Onderwerp	ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer
Eigen onderwerp	

Opmerkingen met betrekking tot de regeling

Deze regeling is vastgesteld en in werking getreden vóór 10-10-2010, maar op grond van artikel 7 van de Invoeringswet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba en de Positieve lijst regelgeving Eilandsraad Bonaire (AB 2010, no. 20) dan wel het Eilandsbesluit vaststellen positieve lijst regelgeving Bestuurscollege Bonaire (AB 2010, nr. 19) tevens vastgesteld voor het openbaar lichaam Bonaire en derhalve met ingang van 10-10-2010 in het openbaar lichaam Bonaire van toepassing.

Deze eilandsverordening is overeenkomstig artikel 97, eerste lid, van de Eilandenregeling Nederlandse Antillen goedgekeurd bij landsbesluit van 19 februari 1954 No. 2 (P.B. 1954 No.21)

Wettelijke grondslag(en) of bevoegdheid waarop de regeling is gebaseerd

Eilandenregeling Nederlandse Antillen, art. 97, eerste lid

Regelgeving die op deze regeling is gebaseerd (gedelegeerde regelgeving)

Regeling grondwaarden domein Bonaire 1987

Regeling Grondwaarden Harbour Village Masterplan

Overzicht van in de tekst verwerkte wijzigingen

Datum inwerking-treding	Terugwerkende kracht tot en met	Datum uitwerking-treding	Betreft	Datum ondertekening	Kenmerk voorstel
				Bron bekendmaking	

Tekst van de regeling**Intitulé**

EILANDSVERORDENING van de 4de December 1953 op het verhuren, verpachten of op andere wijze uitgeven van onroerende zaken toebehorende aan het eilandgebied Bonaire

Hoofdstuk I. Algemene Bepaling.**Artikel 1.**

Bij de in deze verordening gebruikte terminologie moet worden verstaan onder

- a. het Bestuurscollege: Het Bestuurscollege van het Eilandgebied Bonaire.
- b. eilandgebied: Het Eilandgebied Bonaire.

Hoofdstuk II. Uitgifte in erfpacht.**Artikel 2.**

Het Bestuurscollege is bevoegd tot uitgifte in erfpacht van gronden, het eilandgebied in eigendom toebehorende, met inachtneming van de bepalingen, opgenomen in de artikelen 3 tot en met 23 van deze eilandsverordening.

Artikel 3.

De uitgifte van grond in erfpacht geschiedt:

- a. onder de algemene voorwaarden vervat in de artikelen 4 t/m 23 en de bijzondere voorwaarden door het Bestuurscollege in elk afzonderlijk geval te stellen;
- b. tegen een canon, bedragende 6 ten honderd per jaar van de door het Bestuurscollege na verkregen goedkeuring van de Eilandsraad voor de verschillende districten en wijken vastgestelde grondwaarde;
- c. voor een tijdvak van niet langer dan 60 jaren.

Artikel 4.

- 1. De grond wordt in erfpacht uitgegeven in de staat, waarin hij zich bevindt, met al zulke beleningen, heersende en lijdende erfdienstbaarheden en verdere lasten en lusten als daaraan verbonden zijn.
- 2. Alle kosten van opmeting, afscheiding en afsluiting van de grond komen ten laste van de erfpachter.

Artikel 5.

- 1. De erfpachter is verplicht van de in erfpacht uitgegeven grond een behoorlijk gebruik te maken en voor zover deze grond nog niet conform de voorwaarden, waaronder het erfpachtsrecht is verleend, is beschouwd, binnen een jaar na de

inschrijving van de akte van erfpachtsverlening in de daartoe bestemde openbare registers met de bebouwing aan te vangen en die bouw regelmatig voort te zetten volgens een door het Bestuurscollege voor de uitvoering daarvan goedgekeurd plan van bebouwing en afrastering.

2. De erfpachter is tevens verplicht bedoelde bouw te doen geschieden ten genoegen van het Bestuurscollege en daarbij de aanwijzingen door genoemd college of de door hem aangewezen ambtenaren gegeven, op te volgen en door de met de bouw belaste personen te doen opvolgen.

Artikel 6.

De erfpachter is verplicht tot naleving van alle verplichtingen, welke de "Bouw- en Woningverordening 1935" (P.B. 1952, no.14) en in het bijzonder de artikelen 54, 55 en 56 dier verordening, alsmede de daarop steunende Besluiten van het Bestuurscollege en nadere wettelijke regelingen de eigenaars van gronden opleggen.

Artikel 7.

Hetgeen bij artikel 5 is bepaald omtrent bebouwing van de in erfpacht uitgegeven grond geldt voor iedere bijbouw, of herbouw, welke op die grond zal plaats hebben.

Artikel 8.

Ingeval de door de erfpachter op de in erfpacht afgestane grond gestelde opstallen door brand, storm of anderszins mochten te niet gaan, is de erfpachter gehouden binnen anderhalf jaar het erfpachtsterrein opnieuw te bebouwen of te doen bebouwen.

Artikel 9.

De erfpachter is verplicht al hetgeen op de in erfpacht uitgegeven grond is/zal worden gebouwd, eventueel zal worden bijgebouwd, in goede staat te onderhouden.

Artikel 10.

1. Het eilandgebied heeft het recht om op of onder de in erfpacht afgestane grond leidingen en rioleringsinspectieputten aan te leggen, te hebben en in stand te houden.
2. De erfpachter zal te allen tijde toegang tot zijn erfpachtsterrein moeten verlenen aan de hiertoe door het Bestuurscollege gemachtigde personen, teneinde aan de in het eerste lid van dit artikel bedoelde werken, reparaties en/of andere werkzaamheden te verrichten.
3. Omtrent de plaats waar en de wijze, waarop die werken aangebracht worden, heeft overleg met de erfpachter plaats.

Artikel 11.

1. De erfpachter is niet bevoegd het erfpachtsrecht te splitsen zonder voorafgaande schriftelijke goedkeuring van het Bestuurscollege.
2. Verleent het Bestuurscollege zijn medewerking voor een splitsing, waarbij afgeweken wordt van artikel 767 van het Burgerlijk Wetboek, dan bepaalt hij de voor elk gedeelte te betalen canon.

Artikel 12.

De erfpachter moet met betrekking tot het erfpachtsrecht onveranderlijk woonplaats kiezen bij de daartoe aangewezen instantie. De keuze van woonplaats moet gedaan worden bij de akte van uitgifte in erfpacht of, in geval van overdracht van het erfpachtsrecht, in de daarvan opgemaakte stukken.

Artikel 13.

Het erfpachtsrecht kan door het Bestuurscollege vervallen worden verklaard:

- a. indien een termijn der verschuldigde canon niet binnen drie maanden, nadat deze opvorderbaar is geworden, is betaald;

indien aan de grond zonder de vereiste toestemming een andere bestemming wordt gegeven dan die, waarvoor deze in erfpacht is uitgegeven;

- c. indien de erfpachter handelingen verricht, welke bij de voorwaarden, waaronder het recht van erfpacht is verleend, zijn verboden of dezulke, waartoe hij dienovereenkomstig verplicht is nalaat; zullende in geen dier gevallen tot vervallen-verklaring worden overgegaan, dan nadat aan de erfpachter of diens rechtverkrijgenden en de hypotheekhouder door of vanwege het eilandgebied het voornemen daartoe is betekend en onder gelijktijdige mededeling aan betrokkenen, dat de betekening geacht wordt niet te zijn gedaan, indien binnen een maand na dagtekening der betekening de oorzaak van de vervallen-verklaring wordt weggenomen en aan het Eilandgebied vergoed zijn de kosten van de volgens dit artikel gedane kennisgevingen.

Artikel 14.

1. Indien het erfpachtsterrein is bebouwd is het Eilandgebied verplicht binnen zes maanden na de vervallen-verklaring van het erfpachtsrecht een openbare verkoping volgens plaatselijke gewoonte en onder de gebruikelijke veilingsvoorwaarden te doen houden van een erfpachtsrecht op de grond met de opstallen en dit recht aan de verkrijger te verlenen voor het nog niet verstreken gedeelte van de termijn van het beëindigde erfpachtsrecht en overigens onder de voor dat recht gegolden hebbende bepalingen en voorwaarden.
2. De opbrengst van de verkoping wordt aan de erfpachter, wiens erfpachtsrecht beëindigd is, uitgekeerd na aftrek van hetgeen aan het Eilandgebied met betrekking tot dat recht nog verschuldigd is en van de ten laste van het Eilandgebied komende kosten der verkoping.
3. Indien echter het erfpachtsrecht met hypotheek bezwaard is, wordt in afwijking van de bepaling van het tweede lid, de opbrengst na aftrek van hetgeen aan het Eilandgebied met betrekking tot dat recht nog verschuldigd is en van de ten laste van het Eilandgebied komende kosten der verkoping aan de hypotheekhouder uitgekeerd tot een door het Bestuurscollege vast te stellen bedrag, gelijk aan het bedrag, dat aan de hypotheekhouder toekomen zou, indien het een verdeling gold van de koopprijs in geval van gerechtelijke verkoop van het erfpachtsrecht en wordt het daarna overblijvende gedeelte van de opbrengst aan de erfpachter, wiens erfpachtsrecht beëindigd is, uitgekeerd.
4. Indien bij de openbare verkoping geen bod wordt gedaan, is het Eilandgebied niet tot enige uitkering verplicht.

Artikel 15.

1. Het erfpachtsrecht zal door erfpachter kunnen worden prijsgegeven bij notariële overeenkomst. De prijsgeving werkt van de datum van de betreffende notariële akte af. De canon zal alsdan verschuldigd zijn tot en met het einde van het kalenderjaar, waarin de prijsgeving heeft plaats gehad.
2. Indien het erfpachtsrecht met hypotheek bezwaard is, zal het Eilandgebied zonder toestemming van de hypotheekhouder niet medewerken tot opheffing van het erfpachtsrecht bij minnelijke overeenkomst noch tot het verkrijgen van het erfpachtsrecht, hetzij door afstand of prijsgeving van de zijde van de erfpachter, hetzij op enige andere wijze, anders dan door onteigening ten algemene nutte.

Artikel 16.

1. Indien het erfpachtsrecht eindigt door verloop van de termijn waarvoor het is verleend, en binnen drie maanden na eindiging van het erfpachtsrecht partijen en de hypotheekhouder, indien het erfpachtsrecht met hypotheek is bezwaard, niet tot overeenstemming kunnen geraken noch omtrent een nieuwe overeenkomst tot uitgifte in erfpacht aan de erfpachter noch omtrent een door het Eilandgebied aan de erfpachter voor de opstallen uit te keren schadevergoeding, dan is het Eilandgebied bevoegd binnen acht maanden na eindiging van het erfpachtsrecht, voor het geval geen bindend advies door deskundigen als bedoeld in lid 3 wordt uitgebracht en binnen drie maanden na het uitbrengen van dit advies voor het geval dat dit wel wordt uitgebracht, een openbare verkoop volgens plaatselijke gewoonte en onder de gebruikelijke veilingsvoorwaarden te doen houden van een erfpachtsrecht op die grond met de opstallen en dit recht aan de verkrijger te verlenen. Het Eilandgebied is alsdan eveneens bevoegd aan de erfpachter een schadevergoeding uit te keren, vast te stellen op de wijze als in lid 6 aangegeven

door drie deskundigen te benoemen op de wijze als in lid 4 aangegeven. Het Eilandgebied zal van zijn keuze binnen vier maanden na eindiging van het erfpachtsrecht kennis geven aan de erfpachter en aan de hypotheekhouder(s) zo die er is (zijn).

2. Het in openbare verkoop gebrachte erfpachtsrecht zal zijn onder de ten tijde van de verkoop gebruikelijke erfpachtsvoorwaarden en voor de te dien tijde gebruikelijke termijn, met dien verstande evenwel dat indien bij de oorspronkelijke uitgifte bijzondere voorwaarden of een bijzondere termijn zijn gesteld, deze in acht zullen worden genomen. Van deze voorwaarden en termijn zal aan de oorspronkelijke erfpachter en de hypotheekhouder, zo die er is, worden kennis gegeven zulks binnen vier maanden na eindiging van het erfpachtsrecht.

De voor het in openbare verkoop gebrachte erfpachtsrecht te berekenen canon zal door het Eilandgebied, de oorspronkelijke erfpachter en de hypotheekhouder, zo die er is, in onderling overleg werden vastgesteld.

3. Indien binnen vijf maanden na eindiging van het recht van erfpacht tussen het Eilandgebied, de oorspronkelijke erfpachter en de hypotheekhouder, zo die er is, geen overeenstemming wordt bereikt omtrent de canon te berekenen voor het in openbare verkoop te brengen erfpachtsrecht, dan wel binnen dezelfde termijn door de erfpachter of de hypotheekhouder bij aangetekend schrijven bezwaar is gemaakt tegen de door het Eilandgebied vastgestelde en te zijner kennis gebrachte erfpachtsvoorwaarden en termijn op grond van het feit, dat deze voorwaarden en termijn niet in overeenstemming met het bepaalde in lid 2 zouden zijn vastgesteld, dan wordt omtrent de te berekenen canon en/of de bestaande geschilpunten bij wege van bindend advies beslist door drie deskundigen.
4. De deskundigen worden benoemd door het Bestuurscollege, de erfpachter en de hypotheekhouder (zo die er is), of indien alle partijen niet tot overeenstemming omtrent de benoeming van alle deskundigen kunnen geraken op verzoek van de meest gerede partij door de Rechter van het Gerecht in Eerste Aanleg in het eilandgebied.
5. De uitspraak der deskundigen zal met redenen omkleed moeten zijn en binnen een termijn van uiterlijk drie maanden moeten zijn uitgebracht. De aan de uitspraak der deskundigen verbonden kosten komen ten laste van de erfpachter en van het Eilandgebied elk voor de helft.
6. De deskundigen zullen waarden:
 - a. de verkoopwaarde van het geheel, zodanig, als behoorden de grond met de opstallen in de volle en vrije eigendom toe aan de erfpachter (zulks voor het geval schadevergoeding wordt uitgekeerd);
 - b. de verkoopwaarde van de grond zonder opstallen.

Het bedrag van de schadevergoeding zal worden bepaald op het verschil tussen de onder a en b bedoelde waardering. Voor de berekening van de canon bij openbare verkoop zal het bedrag onder b bedoeld moeten worden vermenigvuldigd met het ten tijde van de openbare verkoop geldende percentage. Onder verkoopwaarde wordt verstaan de gangbare verkoopwaarde zonder dat het bedrijf, dat eventueel in de opstallen wordt uitgeoefend, enigerlei invloed op de taxatie zal mogen uitoefenen.

7. De opbrengst van de verkoping wordt aan de erfpachter, wiens recht geëindigd is, uitgekeerd na aftrek van hetgeen aan het Eilandgebied met betrekking tot dat recht nog verschuldigd is en van de ten laste van het Eilandgebied komende kosten der verkoping. Hetzelfde geschiedt met de door het Eilandgebied voor de opstallen uit te keren schadevergoeding.
8. Indien echter het erfpachtsrecht met hypotheek is bezwaard, wordt in afwijking van het vorenstaande lid het bedrag van de schadevergoeding of de opbrengst van de verkoping, na aftrek van hetgeen aan het Eilandgebied met betrekking tot het erfpachtsrecht verschuldigd is, en de kosten als bedoeld in lid 7, aan de hypotheekhouder uitgekeerd tot een door het Bestuurscollege vast te stellen bedrag, gelijk aan het bedrag, dat aan de hypotheekhouder zou toekomen, indien het een verdeling gold van de koopprijs ingeval van gerechtelijke verkoop van het erfpachtsrecht en wordt het daarna overblijvende gedeelte van de opbrengst of de schadevergoeding aan de erfpachter, wiens erfpachtsrecht geëindigd is, uitgekeerd.

De grond met de opstallen zal, indien niet tot wederuitgifte in erfpacht aan de erfpachter ingevolge lid 1 wordt overeengekomen, binnen drie maanden na eindiging van het erfpachtsrecht ter vrije beschikking van het Eilandgebied worden gesteld.

10. De oorspronkelijke erfpachter is te allen tijde bevoegd, mits aan het Eilandgebied de kosten ter voorbereiding der verkoping vergoedende, een nieuwe overeenkomst tot wederuitgifte in erfpacht aan te gaan voor de termijn en canon en onder de voorwaarden als ingevolge het vorenstaande voor het te veilen erfpachtsrecht zijn vastgesteld.
11. Indien ter openbare verkoping geen bod gedaan wordt, is het Eilandgebied niet tot enigerlei uitkering verplicht.

Artikel 17.

1. Indien het erfpachtsrecht met hypotheek is bezwaard zullen de bepalingen van de artikelen 13, 14, 15 en 16, voor zoveel deze op de hypotheekhouder betrekking hebben, slechts van toepassing zijn, indien de hypotheekhouder van zijn recht aan het Bestuurscollege heeft kennis gegeven door toezending van een copie van het borderel van inschrijving, vermeldende datum, deel en nummer der inschrijving, waarna voor hem zullen gelden de in deze voorwaarden ten behoeve van hypotheekhouders opgenomen voorschriften, terwijl hij wordt geacht in te stemmen, dat kennisgevingen, ingevolge die voorschriften aan hem te doen, geschieden aan de werkelijke woonplaats of aan de bij de inschrijving der hypotheek gekozen woonplaats ter keuze van het Eilandgebied.
2. Het bepaalde bij het eerste lid van dit artikel en het bepaalde bij artikel 13 is niet van toepassing ten aanzien van hypotheeken, waarvan het Eilandgebied houder is.
3. De hypotheekhouder, die aan het in lid 1 van dit artikel bepaalde gevolg geeft, verplicht zich aan het Eilandgebied kennis te geven van te niet gaan of van doorhaling van de hypothecaire geldlening.

Artikel 18.

Bij wederuitgifte van de grond in erfpacht als bedoeld bij artikel 16 is de erfpachter voor het gebruik van de grond vanaf de dag van eindiging van het erfpachtsrecht tot de dag van overschrijving van de erfpachtsakte in de daartoe bestemde openbare registers een vergoeding verschuldigd, berekend op basis van de oorspronkelijk verschuldigde canon.

Artikel 19.

Onder opstallen verstaan deze bepalingen en voorwaarden de op of in de grond aanwezige onroerende zaken, ook die welke door bestemming onder onroerende zaken begrepen worden.

Artikel 20.

Geen overdracht van het erfpachtsrecht zal zijn toegelaten, indien niet blijkt dat de pachtsom over het lopende jaar is voldaan.

Artikel 21.

Indien de erfpachter een termijn, binnen welke hij een verplichting nakomen moet, ongebruikt laat voorbij gaan, is hij door het enkel verloop van de termijn in gebreke, zonder dat daartoe een ingebrekestelling vereist wordt.

Artikel 22.

De erfpachter of diens rechtverkrijgenden zijn verplicht, bij beëindiging van het erfpachtsrecht, hetzij door verloop van de termijn, hetzij door vervallen verklaring of prijsgeving van de beëindiging door aantekening in de daartoe bestemde openbare registers te doen blijken, bij niet nakoming van welke verplichting het Eilandgebied het recht heeft, die aantekening te doen geschieden op kosten van de nalatige.

Artikel 23.

kosten uit de overeenkomst tot verlening van het erfpachtsrecht voortvloeiende, waaronder begrepen die van een afschrift van de notariële akte ten behoeve van het Eilandgebied, komen voor rekening van de erfpachter, terwijl bij elke overdracht van het verleende erfpachtsrecht een afschrift van de betreffende notariële akte op kosten van verkrijger moet worden opgemaakt ten behoeve van het Eilandgebied en gezonden aan het Bestuurscollege.

Hoofdstuk III. Uitgifte in huur, pacht of anderszins.

Artikel 24.

1. Het Bestuurscollege is bevoegd tot het verhuren, verpachten of op enige andere wijze in gebruik geven van eigendommen van het eilandgebied voor langer dan vijf jaren, indien dit geschiedt bij openbare inschrijving en toewijzing volgt aan degene, die voor het hoogste bedrag heeft ingeschreven.
2. Het verhuren, verpachten of op enige andere wijze in gebruik geven van eigendommen van het eilandgebied voor langer dan vijf jaren, anders dan overeenkomstig het vorige lid, geschiedt door de Eilandsraad.

Hoofdstuk IV. Vervreemding.

Artikel 25.

1. Behoudens het bepaalde in het tweede en derde lid van dit artikel besluit de Eilandsraad tot het vervreemden van gebouwen en onbebouwde eigendommen van het eilandgebied, voorzover hij niet het Bestuurscollege daartoe heeft gemachtigd.
2. Het Bestuurscollege is bevoegd tot verkoop van gronden voorzover betreft percelen, die geen zelfstandig bouwperceel vormen en een oppervlakte van vijfhonderd vierkante meter niet te boven gaan, noch ook met andere door eilandsorganen verkochte percelen een zelfstandig bouwperceel vormen of een oppervlakte van vijfhonderd vierkante meter te boven gaan.
3. Het Bestuurscollege is bevoegd tot vervreemding van gronden door middel van ruiling, mits de waarde van de te vervreemden grond niet meer bedraagt dan f. 3.000,-- (drie duizend gulden) en, ingeval de ruiling plaats vindt met bijbetaling, de te verkrijgen grond op zijn minst een waarde heeft gelijk aan 75% (vijf en zevenzig ten honderd) van de waarde van de te vervreemden grond.

Hoofdstuk V. Slotbepaling.

Artikel 26.

1. Deze eilandsverordening treedt in werking met ingang van de dag na die harer afkondiging.
2. Zij kan worden aangehaald als "Verordening op de uitgifte van eigendommen".

Michiel Bijkerk

From: Caroline Woestenburg-Bertels <caroline.bertels@bonairegov.com>
Sent: Thursday, November 21, 2019 9:22 AM
To: Michiel Bijkerk
Cc: Maritza Valdink
Subject: RE: Verzoek om info

7

Geachte heer Bijkerk,

Naar aanleiding van mijn antwoord op vraag 3, dat niet zuiver is geformuleerd, stelt u mij terecht onderstaande vraag.

Daarom opnieuw antwoord op uw vraag 3.

Er bestaat een regel (volgens mij alleen vastgelegd in een instructie aan de notarissen) dat een onbebouwd erfpachtterrein niet zonder toestemming van het BC mag worden overgedragen aan een ander (koper). Is die regel nog steeds van kracht? In de erfpachtcontracten is opgenomen dat doorverkoop van bebouwde grond zonder voorafgaande goedkeuring van het bestuurscollege is toegestaan. In het geval van onbebouwde grond is doorverkoop pas na voorafgaande goedkeuring van het bestuurscollege toegestaan. Dit als waarborg om speculatie met erfpachtgrond tegen te gaan.

Met vriendelijke groet, saludos, kind regards,

mr. Caroline M. Woestenburg-Bertels

Bestuurlijk Juridisch Adviseur

Afdeling Juridische en Algemene Zaken | Directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning

T: (+599) 717 5330 tst. 2132

Dit e-mail bericht is vertrouwelijk en uitsluitend bedoeld voor de geadresseerde. Gebruik door en verstrekking aan anderen is niet toegestaan en onrechtmatig. Indien u niet de geadresseerde bent, verzoeken wij u derhalve de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht uit uw bestanden te verwijderen. Het Openbaar Lichaam Bonaire en haar bestuursorganen sluiten voorts iedere aansprakelijkheid uit die voortvloeit uit de inhoud van dit bericht en eventuele bijlagen. Het bericht geldt bovendien niet als officieel besluit maar is informatief van aard, tenzij uitdrukkelijk anders is overeengekomen. U kunt geen rechten ontleen aan toezeggingen van ambtenaren die daartoe niet bevoegd zijn. Het Openbaar Lichaam Bonaire spant zich in te voorkomen dat zich virussen in de bijlage(n) bij dit bericht bevinden. Desondanks dient u zelf de bijlage(n) te controleren op virussen. Het Openbaar Lichaam Bonaire sluit iedere aansprakelijkheid uit voor schade (aan uw computer of computersysteem) door virussen.

Van: Michiel Bijkerk [mailto:abogado.bijkerk@gmail.com]

Verzonden: woensdag, 20 november, 2019 12:51 PM

Aan: Caroline Woestenburg-Bertels

Onderwerp: RE: Verzoek om info

Geachte mv. Bertels,

Dank voor uw antwoord dat ik eergisteren niet had opgemerkt.

Toch nog een vervolgvraag.

Voor zover mij bekend, is alleen toestemming van het BC nodig, indien de grond onbebouwd is gebleven.

From: Caroline Woestenburg-Bertels <caroline.bertels@bonairegov.com>
Sent: Monday, November 18, 2019 10:14 AM
To: Michiel Bijkerk
Cc: Maritza Valdink
Subject: RE: Verzoek om info

Geachte heer Bijkerk,

Naar aanleiding van uw e-mail met vragen over de uitgifte van erfpachtgrond kan ik u als volgt berichten.

1) Is de Eilandsverordening op de uitgifte van eigendommen van 1953 nog steeds ongewijzigd van kracht?
Ja.

2) Er zou nieuw beleid worden opgesteld? Is dat al klaar en aangenomen door Eilandsraad? Kan men daar een kopie van krijgen?

Er wordt momenteel gewerkt aan het opstellen van nieuw beleid. Dit is nog niet door de Eilandsraad aangenomen. Een kopie komt beschikbaar zodra de Eilandsraad het beleid heeft aangenomen.

3) Er bestaat een regel (volgens mij alleen vastgelegd in een instructie aan de notarissen) dat een onbebouwd erfpachtterrein niet zonder toestemming van het BC mag worden overgedragen aan een ander (koper). Is die regel nog steeds van kracht?
In de erfpachtcontracten is opgenomen dat alleen doorverkoop van bebouwde grond en na voorafgaande goedkeuring van het bestuurscollege is toegestaan. Dit als waarborg om speculatie met erfpachtgrond tegen te gaan.

Vertrouwende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

Met vriendelijke groet, saludos, kind regards,

mr. Caroline M. Woestenburg-Bertels

Bestuurlijk Juridisch Adviseur

Afdeling Juridische en Algemene Zaken | Directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning

J.A. Abraham Boulevard 27

Bonaire, Caribisch Nederland

T: (+599) 717 5330 tst. 2132

F: (+599) 717 8936

E: caroline.bertels@bonairegov.com

www.bonairegov.com www.bonairegov.com | Twitter: @OLBonaire

Dit e-mail bericht is vertrouwelijk en uitsluitend bedoeld voor de geadresseerde. Gebruik door en verstrekking aan anderen is niet toegestaan en onrechtmatig. Indien u niet de geadresseerde bent, verzoeken wij u derhalve de afzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht uit uw bestanden te verwijderen. Het Openbaar Lichaam Bonaire en haar bestuursorganen sluiten voorts iedere aansprakelijkheid uit die voortvloeit uit de inhoud van dit bericht en eventuele bijlagen. Het bericht geldt bovendien niet als officieel besluit maar is informatief van aard, tenzij uitdrukkelijk anders is overeengekomen. U kunt geen rechten ontleen aan toezeggingen van ambtenaren die daartoe niet bevoegd zijn. Het Openbaar Lichaam Bonaire spant zich in te voorkomen dat zich virussen in de bijlage(n) bij dit bericht bevinden. Desondanks dient u zelf de bijlage(n) te controleren op virussen. Het Openbaar Lichaam Bonaire sluit iedere aansprakelijkheid uit voor schade (aan uw computer of computersysteem) door virussen.

Van: Michiel Bijkerk [mailto:abogado.bijkerk@gmail.com]

Verzonden: maandag, 18 november, 2019 9:24 AM

De Hoge Raad en de Tweede Wereldoorlog

Pagina-inhoud

Toespraak mr. Corstens van 17 november 2011 tijdens de presentatie van het boek 'De Hoge Raad en de Tweede Wereldoorlog'

1. Inleiding:

"De rest is naspel. De aswolk uit de vulkaan stijgt naar de stratosfeer, draait om de aarde en regent nog jaren later op alle continenten neer."

Zo begint Harry Mulisch het deel van De Aanslag over de tijd na de Tweede Wereldoorlog.

Een week geleden vierden we in de Ridderzaal 200 jaar rechterlijke macht. Toen daarbij de periode van Franse overheersing ter sprake kwam zei ik dat we op afstand staan. De as is neergedaald. Dat geldt niet voor het onderwerp waarbij we vandaag stil staan: de houding van de Hoge Raad in de Tweede Wereldoorlog: de donkerste periode uit die 200 jaar rechterlijke macht.

Tijdens en na de Tweede Wereldoorlog is hard over de Hoge Raad geoordeeld. Men was ernstig teleurgesteld over de wijze waarop de Hoge Raad zich in zijn rechtspraak en daarbuiten tijdens de oorlog heeft opgesteld. En zelfs de woorden ernstige teleurstelling lijken het gevoel van destijds nauwelijks te dekken. Ook veel krachtiger diskwalificaties zijn gebruikt als "slappelingen", "collaboratie", "fout" en "verraad".

Dit algemene beeld dat de Hoge Raad als instituut in de Tweede Wereldoorlog ernstig is tekortgeschoten steunde in de kern op een aantal bekende gebeurtenissen. Het tekenen door de raadsheren van de ariërverklaring is zo'n gebeurtenis, net als het zonder protest aanvaarden van het ontslag van de joodse president mr. Visser. Een ander dieptepunt was het Toetsingsarrest, waarin door de Hoge Raad aan de regelgeving van de bezetter geen strobreed in de weg werd gelegd. Het beeld werd gecompleteerd met de veronderstelling dat de Hoge Raad, anders dan zijn Belgische en Noorse evenknie, niet één keer een naar buiten toe kenbaar krachtig blijk van protest had gegeven. En voorvallen die tot een protest aanleiding gaven waren toch talrijk. Denk bijvoorbeeld aan de invoering van de vrederechtspraak. Daarbij werden de strafrechtelijke beginselen ne-bis-in-idem (niemand mag twee keer voor hetzelfde feit worden berecht) en nulla poena sine lege (geen straf zonder wet) opgeofferd. Denk aan de verlaging van de leeftijdsgrens voor raadsheren. Daardoor kon de bezetter de samenstelling van de Hoge Raad drastisch wijzigen: er ontstond ruimte om raadsheren te benoemen die de bezetter welgezind waren. En denk aan het ontslag van de moedige Leeuwardense raadsheren. Zij protesteerden wél door uit te spreken het niet met hun geweten te kunnen verenigen om veroordeelden naar het kamp Erica in Ommen te sturen. Niet één keer was de buitenwereld gebleken dat de Hoge Raad het Nederlandse recht en de daaraan ten grondslag liggende beginselen door standvastig optreden heeft geprobeerd te verdedigen tegen de bezetter.

Na de oorlog begon een lang stilzwijgen van de Hoge Raad dat voor velen een pijnlijk stilzwijgen moet zijn geweest. Er werd niet meer gesproken over het eigen falen en het onrecht dat daarmee zoveel mensen was aangedaan, en dat, als we naar de Hoge Raad kijken, sommige individuen zo hard had getroffen; ik denk dan met name aan zijn president mr.

Visser. Dat zwijgen kan voor de betrokkenen nauwelijks anders hebben gevoeld dan als een negeren van hun leed.

Bij het langzame herstel van zijn gezag kwam het onderzoeken en stilstaan bij de gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog de Hoge Raad niet van pas. Zodoende is de geschiedenis lang blijven rusten. Een rustig bezit werd zij echter nooit.

In 1988 doorbrak de toenmalige president van de Hoge Raad mr. Ras het stilzwijgen. Daarop komen we nog uitgebreid terug. In 2004 noemde mijn voorganger mr. Haak, de toenmalige president van de Hoge Raad, de oorlogsperiode van de Hoge Raad 'een met een taboe beladen onderwerp waarover de eigenlijke geschiedschrijving nog moest beginnen'. Dat gaf misschien niet genoeg eer aan de studies die al waren verricht, maar benadrukte wel dat een breder opgezet onderzoek nog ontbrak. Mr. Haak meende toen dat de tijd binnenkort rijp zou zijn voor een nieuw onderzoek naar de Hoge Raad in de bezettingstijd. Hij drong erop aan dat daarbij ook wat hij 'de zwarte kant van de Hoge Raad' noemde niet zou worden verzwegen. Deze opmerkingen vielen in vruchtbare grond bij prof. Blom, de toenmalige directeur van het NIOD. Hij zou een onderzoeksopzet maken, waarin ook een raming van de benodigde menskracht en kosten zou worden gemaakt.⁽¹⁾ En zoals bij wetenschappelijk onderzoek zo vaak het geval is, vormden die laatste twee punten een hindernis. Nog maar kort geleden kon die hindernis worden genomen, mede dankzij de inspanningen van de opvolgende president, mr. Davids, om het project op de rails te houden.

Het onderzoek zou het optreden van de Hoge Raad in een breder verband moeten beschouwen. Terecht drong prof. Mok daarop aan in het NJB. Niet alleen beschrijven wat er is gebeurd, maar vooral ook zoeken naar antwoorden op de vraag hoe dit heeft kunnen gebeuren?⁽²⁾

Dadelijk na mijn aantreden als president in november 2008 heb ik prof. Jansen uitgenodigd voor een gesprek over het onderwerp dat ons vandaag bezig houdt. Hij verklaarde zich tot mijn verrassing meteen bereid een dergelijk breed opgezet onderzoek uit te voeren. Hij gaf later aan dit graag samen te doen met mr. Venema, die, net als prof. Jansen zijn sporen had verdiend met eerdere publicaties over dit onderwerp. De Radboud Universiteit Nijmegen, van wie vandaag tot mijn vreugde de rector en de decaan van de juridische faculteit aanwezig zijn, stelde hen daartoe in de gelegenheid.

De onderzoekers is de volledige vrijheid gelaten bij de uitvoering van hun onderzoek en bij de neerslag van de resultaten daarvan. Van de Hoge Raad, maar gelukkig ook van vele anderen hebben zij alle medewerking gekregen. Zij kregen onbeperkt toegang tot alle bij de Hoge Raad en het Nationaal archief berustende stukken.

Om elke schijn van beïnvloeding te vermijden maakte niemand die aan de Hoge Raad verbonden is of was deel uit van de begeleidingscommissie. Deze werd gevormd door prof. Schwegman, de huidige directeur van het NIOD, prof. Romijn, directeur onderzoek van het NIOD, mr. De Ruiter, onder meer oud-hoogleraar en oud-minister van justitie en auteur van de biografie over J. Donner die tot in 1944 raadsheer was en die later de eerste naoorlogse president werd, en tot slot mr. Von Schmidt auf Altenstadt, advocaat en oud-deken van de Nederlandse Orde van Advocaten die zelf uiterst gedegen publicaties over dit onderwerp het licht deed zien. Kortom, een begeleidingscommissie van grote deskundigheid en kwaliteit.

De voorwaarden voor het slagen van dit project waren uitstekend, maar het werk moest nog wel worden verzet. Van die taak hebben de auteurs zich met een bewonderenswaardige voortvarendheid en eruditie gekweten. Het is een prestatie van formaat dat zij in een zó kort tijdsbestek een zó ingewikkeld en omvangrijk onderwerp hebben weten te vatten in een zó

leesbaar en fraai boek getiteld "De Hoge Raad en de Tweede Wereldoorlog, Recht en rechtsbeoefening in de jaren 1930-1950". Dat het boek in zo'n mooie vorm is uitgegeven is mogelijk gemaakt door het Ministerie van Veiligheid en Justitie en in het bijzonder zijn secretaris-generaal. Dat wil ik niet onvermeld laten.

2. Interview mr. Ras

Degene die het stilzwijgen in de jaren tachtig van de vorige eeuw doorbrak was, zoals gezegd, de toenmalige president van de Hoge Raad mr. Ras. In een interview ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Hoge Raad bracht hij zijn persoonlijke herinnering naar voren. Hij liet zich genuanceerd uit maar, zo schreef mr. Haak in het NJB,⁽³⁾ zijn houding, oogopslag en intonatie verhullen niet zijn boosheid en onbegrip over de ariërverklaring, het gemeenschappelijk verraad van de eigen president en de legitimering van de regelgeving van de bezetter.

Met dit interview kon de Hoge Raad de oorlogsperiode voorlopig een plaats geven. Dat zal een opluchting zijn geweest: de inmiddels beklemmende stilte was eindelijk doorbroken. Nadat de documentaire was uitgezonden door de NOS is zij jarenlang vertoond aan studenten en andere bezoekers van de Hoge Raad.

Hier onder leest men de door mr. Ras uitgesproken woorden.

"Ik denk je moet zeggen dat de Hoge Raad als Hoge Raad, want er zijn individuele gevallen die heel anders liggen, maar dat de Hoge Raad als Hoge Raad in de oorlogstijd onvoldoende blijkt heeft gegeven van betrokkenheid bij het afschuwelijke gebeuren dat zich in Nederland afspeelde. De Hoge Raad heeft onvoldoende besef gehad van de voorbeeldfunctie die nu eenmaal hoort bij het voorrecht om in zo'n hoogste rechtscollege te zitten. Men kan zeggen dat is achteraf makkelijk gezegd en ik besef ook dat de omstandigheden uitermate moeilijk waren, maar zoals ik er toen op reageerde als simpel rechtenstudent in Amsterdam en nu als ik het weer overlees, is toch altijd hetzelfde dat ik bij mezelf denk, ja, er zijn toch momenten geweest dat een ander geluid, wat meer fierheid, op zijn plaats was geweest. Daar kan ik niet anders over denken nu als toen.

Als je vraagt noem nou eens een paar voorbeelden, dan kan ik dat heel kort zeggen. De ellende is al begonnen in de eerste maanden na de Duitse bezetting, dat van alle ambtenaren een zogenaamde Ariërverklaring werd gevraagd, een verklaring die inhield of je wel of geen joodse voorouders had. Op de Hoge Raad is toen dringend beroep gedaan een voorbeeld te geven en die verklaring niet te tekenen.

Men heeft daarover vergaderd en men heeft gemeend die verklaring wel te moeten tekenen, omdat dat niet in strijd was met het volkenrecht. De redenering is ook typisch: een juridische redenering in een tijd waarin alle juridische categorieën eigenlijk van ondergeschikte betekenis waren. Bovendien men wist dat die verklaring werd gevraagd met het voornemen om joodse ambtenaren uit overheidsdienst te ontslaan. Men wist dat dat de president van de Hoge Raad, mr. Visser, zou treffen. Dus de eigen president werd op die manier toch eigenlijk afgefallen. En mr. Visser is inderdaad ontslagen in november 1940 omdat hij jood was. De Hoge Raad deed niets en dan moet u bedenken dat in dezelfde tijd de Leidse faculteit een woord van protest liet horen toen om dezelfde reden professor Meijers werd ontslagen. Een jaar daarna werd een zeer pro-Duitse buitenstaander tot president van de Hoge Raad benoemd. De Hoge Raad deed niets. En ten slotte, wat de deur dicht heeft gedaan voor velen in het begin van 1942, heeft de strafkamer van de HR een arrest gewezen dat heel in het kort erop neer komt dat de wetgevende maatregelen van de bezetter kracht hebben van wet in de zin van de Nederlandse wetgeving en dat de Nederlandse rechter die wetgevende maatregelen niet mag toetsen aan het volkenrecht in het bijzonder niet aan het Landoorlogreglement. Dat

was natuurlijk een afschuwelijke uitspraak, want het betekende dat de rechterlijke macht eigenlijk het consigne kreeg: 'hands off van de bezettingswetgeving'. Ik herinner me nog dat ik als rechtenstudent in Amsterdam daarvan hoorde en u moet zich voorstellen dat een jaar geleden in Amsterdam de Februaristaking al was geweest en dat ik toen bij mezelf dacht: 'Waar zijn die mensen in Den Haag mee bezig?' Hebben ze nog wel contact met de werkelijkheid. Nou die vraag stel ik me opnieuw als ik de geschiedenis opnieuw lees."

3. Reactie op het boek van prof. Jansen

Het interview met mr. Ras blijft een indrukwekkend document. Ook in het licht van het vandaag gepubliceerde onderzoek blijft het betoog van mr. Ras overeind als een doorvoelde en tegelijkertijd haarscherpe analyse.

- Rekenschap afleggen

'Het verleden van de Hoge Raad ligt gevoelig, nog steeds, omdat de Hoge Raad zich tot op de dag van vandaag geen rekenschap heeft gegeven van zijn rol tijdens de bezetting.' Dat schreef Von Schmidt auf Altenstadt eind 2005 in Trema.(4) Het waren zorgvuldig gekozen woorden. Want wat kunnen we vandaag meer doen dan ons tot het uiterste inspannen om inzicht te krijgen in wat er is gebeurd en waarom dat is gebeurd, om daar vervolgens de wijsheid en kracht uit te putten om een herhaling te voorkomen?

Als we dat doen geven we rekenschap. We voeden en scherpen ons bewustzijn. Het is wezenlijk om dat te doen.

Rekenschap afleggen, oftewel het uitleggen en verdedigen van het handelen van toen, dat kunnen we niet; niet over het handelen van anderen, die leefden in een andere tijd en onder andere omstandigheden; omstandigheden bovendien die een zoveel zwaarder beroep deden op inzicht en op moed; van individuen en van collectieven.

Rekenschap geven we vandaag zo goed als we kunnen. Aan kennis en aan begrip van wat er is gebeurd en hoe dat kon gebeuren levert het gepresenteerde boek een enorme bijdrage.

Van een taboe op dit onderwerp is nu in elk geval geen sprake meer. Eindelijk is het zo noodzakelijke onafhankelijke en gedegen brede onderzoek verricht. Dat zeg ik zonder ook maar iets af te doen aan eerdere gedegen publicaties.

Geschiedschrijving is natuurlijk nooit klaar. Ook na dit boek, of misschien juist naar aanleiding van dit boek, zullen nieuwe publicaties volgen. Die zullen nog meer licht werpen op bepaalde aspecten en waarin nieuwe plausibele invalshoeken worden gevonden om sommige gebeurtenissen te duiden. Maar het nu gepubliceerde onderzoek behelst een bundeling van zoveel feitelijke informatie en plaatst de gebeurtenissen zo duidelijk in hun context, dat geen nieuw onderzoek daaraan voorbij zal kunnen gaan.

- Hoe verhouden we ons tot het verleden?

Op de Hoge Raad rust nu de taak zich te verhouden tot het resultaat van dat onderzoek. Als president neem ik daarbij vandaag het initiatief. Daarbij wil ik eerst aandacht vragen voor een dilemma dat ik in twee vragen heb verwoord:

Wie zijn wij als we ons niet scherp afzetten tegen de Hoge Raad in oorlogstijd?
Maar, wie zijn wij om ons scherp af te zetten tegen de Hoge Raad in oorlogstijd?

Wie zijn wij als we ons niet scherp afzetten tegen de Hoge Raad in oorlogstijd?

"Met mijn herinnering bouw ik mijn identiteit op", zo schrijft Laurent Binet in zijn bekroonde roman HhhH, Himmlers hersens heten Heydrich.⁽⁵⁾ Allemaal worden we innerlijk gevormd door wat we zelf meemaken, wat we leren van anderen en hoe we dit verwerken. De notie dat we onze identiteit opbouwen met onze herinnering, heeft echter ook een buitenkant. Onze identiteit, zoals die voor anderen kenbaar is, wordt ook gevormd door wat we zeggen. Hoe we tegen historische gebeurtenissen aankijken en daarvan blijk geven, zegt veel over wie we zijn. Met een hard afkeurend oordeel over de Hoge Raad van toen laten we zien dat we het zelf anders zouden doen, of: anders zouden willen doen.

In die toevoeging "anders zouden willen doen" ligt de basis voor de tweede vraag.

Want wie zijn wij om ons krachtig af te zetten tegen de Hoge Raad in oorlogstijd? Ten eerste moeten de bekende feiten over het optreden een dergelijk oordeel rechtvaardigen. Maar zelfs dan kunnen we niet anders dan bescheiden zijn - vooral ten aanzien van de individuele raadsheren die niet door de bezetter waren benoemd.

In de Tweede Wereldoorlog was het maar weinigen gegeven inzicht te paren aan echte moed. Dat leert ons de geschiedenis, zoals die inmiddels over veel meer terreinen van het maatschappelijke leven in detail is opgetekend. Dat is een droevige maar ook nederig stemmende wetenschap. Hard oordelen over individuen kan getuigen van hoogmoed en de verdenking oproepen zich al te gemakkelijk een fraaie identiteit aan te meten door zichzelf op de borst te kloppen.

"Kitsch is de meest verraderlijke van alle gevangenissen. De tralies zijn met het goud van simpele, onechte gevoelens bekleed zodat je ze voor de zuilen van een paleis houdt".

Zo houdt Mercier ons voor in zijn "Nachtrein naar Lissabon".

Vanuit het besef dat we het er destijds zelf allicht niet beter vanaf zouden hebben gebracht en met oog voor alle nuances die een grondige feitenkennis meebrengt, moeten we op integere wijze proberen de balans op te maken. Daarbij moeten we vooral ook stil staan bij wat we hebben geleerd en wat er is veranderd. Dat is de taak waar we voor staan wanneer we ons verhouden tot het optreden van toen. Ons oordeel moet oprecht zijn en geen blijk geven van zelfoverschatting.

- Nuancering van het globale beeld

Het door prof. Jansen met medewerking van mr. Venema geschreven boek biedt een goed kompas om in dit moeilijke vaarwater een veilige haven te bereiken. Het geeft een uiterst genuanceerd beeld van wat er feitelijk is voorgevallen en het werpt veel licht op het waarom van die gebeurtenissen.

Voor mijzelf geldt dat ik het beeld dat ik had toch enigszins heb moeten bijstellen. Een oordeel gebaseerd op kennis van de grote lijnen is al snel robuust. Het boek van prof. Jansen confronteert ons met zoveel detailkennis dat het ons wegduwt van het globale oordeel. Het knaagt aan de grondslagen van dat oordeel, door de gedetailleerde beschrijving en de plaatsing van het optreden in de bredere context.

Het boek roept in herinnering hoe Nederland met het bombardement op Rotterdam direct kennis maakte met het niets en niemand ontziende karakter van de bezetter. Zonder scrupules werden honderden burgerslachtoffers gemaakt. Ook wijst het boek erop dat de betrekkelijke rust van na de capitulatie bedrieglijk was. De bewegingsvrijheid voor publieke kritiek op de bezetter was minimaal. Dat bleek bijvoorbeeld al uit de arrestatie van generaal Winkelman in reactie op de manifestaties op 29 juni 1940. Bij die manifestaties was in het kader van

Anjerdag op verschillende manieren publiek aandacht besteed aan de verjaardag van prins Bernhard.(6) Deze symboliek schoot de bezetter in het verkeerde keelgat. Winkelman verdween als krijgsgevangene naar Duitsland en kwam pas in 1945 terug. Naast een beknopte algemene schets van de situatie en de sfeer in bezet Nederland bevat het boek een veel meer gedetailleerde behandeling van de punten die specifiek voor het optreden van de rechterlijke macht relevant waren. Ik noem hier in de eerste plaats de Aanwijzingen van de regering uit 1937 om in geval van een bezetting zo lang mogelijk de taak te blijven vervullen. Men zou overigens een vraagteken kunnen zetten bij de rechtskracht van die Aanwijzingen in de verhouding tot rechters. In de tweede plaats vermeld ik de toenmalige binnen en buiten de Hoge Raad bestaande opvattingen over de rol van de rechter in de trias politica. Bij het Toetsingsarrest hebben de opvattingen over de trias politica een wezenlijke rol gespeeld; juridisch paste het arrest daarin. In het boek komt verder de door de bezetter toegepaste tactiek naar voren, waarmee men met kleine stapjes in de val werd gelokt. En ook maakt het boek zichtbaar hoe de personele wijzigingen die de bezetter doorvoerde verlamdend werkten op de toch al beperkte neiging en vermogen om publiek te protesteren.

Voor een goed begrip is het beschouwen van de gebeurtenissen in hun context belangrijk. Het draagt bijvoorbeeld bij aan het besef dat door de vrees voor zware represailles van de bezetter een waarschuwing feitelijk een bedreiging was. Zo zal aan het achterwege blijven van openlijk protest tegen de ariërverklaring hebben bijgedragen dat de Generalkommissar für Verwaltung und Justiz Wimmer aankondigde dat mr. Visser van zo'n protest 'zeer zeker onmiddellijk onaangename consequenties zou ondervinden'.(7) Overigens verklaart dat niet helemaal waarom men ook geen protest heeft laten horen toen mr. Visser samen met andere joodse rechters per 23 november 1940 werd geschorst.

Het is de in het boek uitvoerig behandelde combinatie van factoren geweest die aan de basis lag van het handelen en nalaten van de Hoge Raad in oorlogstijd. Daarbij is dan weer de ene en dan weer de andere factor van doorslaggevende betekenis geweest.

Wat het boek mij duidelijk heeft gemaakt is dat men op verschillende momenten wel degelijk een geluid van protest heeft laten horen. Maar dit geschiedde niet als voorbeeld en oproep aan anderen, maar bij de bezettende autoriteiten. Bijvoorbeeld bij het ontslag van de Leeuwardense raadsheren en bij de invoering van het leidersbeginsel in de rechtspraak. Met succes werd geweigerd mee te werken aan de Arbeitseinsatz. Op de eerder genoemde schending van het ne-bis-beginsel volgde ook een weerwoord. Maar nooit werd dit naar buiten gebracht en steeds werd dus niet de gelegenheid te baat genomen kenbaar voor anderen een voorbeeld te zijn.

Door het plaatsen in de juridische en maatschappelijke context is het optreden van de Hoge Raad begrijpelijker geworden dan voorheen het geval was.

De vraag die ik mezelf na lezing van het boek heb gesteld is of wij, zoals oud-president mr. Ras deed, nu nog met boosheid en onbegrip kunnen terugkijken? Rechtvaardigt onze positie en de huidige kennis van de feiten nog ons onbegrip en onze boosheid?

- Geen kanteling van het beeld

Bij de beantwoording van die vraag kunnen we er niet omheen dat er mensen waren er die wél al heel snel doorzagen waar het heen ging, die wél van het begin af aan protesteerden, met alle persoonlijk risico van dien. Ik denk bijvoorbeeld aan prof. Cleveringa.

En het tekenen van de ariërverklaring druiste toch rechtstreeks in tegen alles waarvoor de Hoge Raad behoorde te staan. Herzberg karakteriseerde dat treffend als het 'elk voor zich

tekenen van het doodvonnis over de eigen beschaving'.(8) En ook al snappen we nu misschien nog beter hoe dat heeft kunnen gebeuren, toch blijft het moeilijk te verkroppen. En zelfs als het Toetsingsarrest juridisch zou kunnen passen in de stand van het toenmalige recht, had dan nog niet mogen worden verlangd dat tegen de maatschappelijke achtergrond van toen voor een andere weg was gekozen? Hier had de juridische logica moeten buigen voor de logica van de feitelijke werkelijkheid.(9) Wanneer mr. Ras in één adem de woorden Februaristaking en Toetsingsarrest noemt, knijpt je maag samen. Het contrast in inzicht, medemenselijkheid en moed die de verantwoordelijken onderscheidt voor dat hoogtepunt en dieptepunt uit de Nederlandse oorlogsgeschiedenis is te groot.

En ja, prof. Jansen laat zien dat er toch op verschillende momenten protesten van de Hoge Raad zijn uitgegaan, maar het uitblijven van een krachtig publiek protest bleef een schrijnend gemis. In 1943 schreef met volstrekte afwezigheid van gevoel voor de positieve betekenis van zulke protesten de raadsheer mr. Losecaat Vermeer daarover aan prof. Cleveringa:

"De meerderheid van ons is nu eenmaal afkeerig van publicatie of verspreiding van onze brieven - gelijk onze Belgische collega pleegt te doen - en vindt dit niet onze taak (om - gelijk zij zeggen - aldus een plaatsje in den-naoorlogschen hemel te krijgen!)"

De samenstelling van die meerderheid had de bezetter inmiddels danig kunnen beïnvloeden, maar dit korte briefje voedt het begrip voor de hartenkreet van mr. Ras 'of die mensen in Den Haag nog wel contact hebben met de werkelijkheid?'.

Want dáár ging het natuurlijk helemaal niet om: om het verwerven van een plaats in de naoorlogse hemel. Het ging erom dat een voorbeeld werd gegeven dat tot inspiratie en steun zou kunnen dienen. Beter dan in het antwoord van prof. Cleveringa aan mr. Losecaat Vermeer kan ik het niet verwoorden:

"Jullie Belgische collega's kan ik ook hier beter waarderen dan blijktens je brief jullie meerderheid doet. Ik las een brief van hen van 20 maart 1943: sober, waardig, zakelijk en sterkend. Deze tijd is niet als andere tijden; hij heeft zijn eigen eisen. Waar anders stille onbewogenheid lofwaardige hoogte is, daar is zij thans een betreurenswaardige tekortkoming".(10)

Alle nuancering ten spijt, voor mij leidt het zo-even in ontvangst genomen boek uiteindelijk toch niet tot een kanteling van het beeld. Overeind blijft dat de Hoge Raad niet de bescherming heeft kunnen bieden, niet de inspirerende standvastigheid heeft getoond, die de Nederlandse bevolking verwachtte. Was die teleurstelling dan het gevolg van te hoog gespannen verwachtingen? Voor een deel misschien wel: wat mag men in een oorlogssituatie verwachten? Ik wil hier voorzichtig zijn in mijn oordeel, maar geef mr. Ras volkomen gelijk als hij zegt dat 'de Hoge Raad onvoldoende besef heeft gehad van de voorbeeldfunctie die nu eenmaal hoort bij het voorrecht om in zo'n hoogste rechtscollege te zitten'.

Een instituut als de Hoge Raad roept uit de aard van zijn wezen hoge verwachtingen op. Noblesse oblige: wat dat inhoudt en óf het wat inhoudt blijkt pas onder druk. In het licht van de nog veel zwaardere omstandigheden waarin de mensen leefden op wie de bezetter het gemunt had, mocht meer van de Hoge Raad worden verwacht.

Het boek biedt verklaringen, maakt de oorlogsgeschiedenis van de Hoge Raad begrijpelijker. Maar bevredigt dat ook? Direct uit het hart gesproken natuurlijk niet. Dan wil je de Hoge Raad zien als kathedraal van recht en rechtvaardigheid. Dan wil je zien dat zijn collega's in een kring om mr. Visser heen gaan staan en weigeren de ariërvklaring te tekenen. Dan reken je op een ander arrest dan het Toetsingsarrest. Dan verlang je een scherp en luid protest

wanneer de Leeuwardense raadsheren worden ontslagen. Dan hoop je een collectief aftreden te zien als het leidersprincipe op de rechtspraak moet worden toegepast. Dat is wat het hart ingeeft. Het boek van prof. Jansen laat vervolgens het hoofd werken en dat stemt tot deemoed.

Om deze vaststelling van het falen van het instituut te vertalen in individuele verwijten, anders dan zoals deze in de naoorlogse processen vorm hebben gekregen, dat durf ik niet. Zelf ben ik na de oorlog geboren. Anders dan oud-president mr. Ras heb ik in die tijd geen keuzes behoeven te maken; geen situaties waarin het op leven of dood zou kunnen aankomen behoeven in te schatten; of voor dilemma's gestaan; daarom voel ik me tot zijn boosheid niet gerechtigd.

De uitingen van verzet en protest tekenen nog veel meer de moed van degenen die ze ondernamen, dan de lafheid van degenen die daaraan niet deelnamen: of die daaraan niet durfden deel te nemen.

- Lessen

De les die de Tweede Wereldoorlog ons heeft geleerd is samengebond in de woorden: "dit nooit weer". In het juridische landschap en voor de rol van de rechter hebben de ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog tot grote veranderingen geleid. Die ervaring bracht samen met de communistische dreiging mee dat vanaf 1945 in versneld tempo is gewerkt aan de bouw van een veilig, vreedzaam Europa. Onderdeel daarvan vormde de oprichting van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en van wat nu heet de Europese Unie. Met het EHRM werd een daadkrachtige supranationale controle verwezenlijkt op de nationale bescherming van fundamentele rechten. Rechten die in de Tweede Wereldoorlog zo ongekend grof en stelselmatig waren geschonden. De rechters in dit Hof houden elk vanuit hun eigen nationale achtergrond de Europese landen aan de teugels van de mensenrechten. Vorige week bij de viering van 200 jaar rechterlijke organisatie noemde ik het EHRM de vlag op de piramide die deze organisatie vormt. Haar symbolische waarde en praktische betekenis kunnen nauwelijks worden overschat. De Europese Unie voerde een economische interdependentie in, die een structurele voorwaarde vormde voor langdurige vrede. De interdependentie is in de loop van de jaren alleen maar groter geworden. Het Hof van Justitie van de Europese Unie vervult daarbij een essentiële rol.

De nationale rechter toetst intussen niet meer alleen de wetmatigheid, maar ook de rechtmatigheid. Hij ontleent zijn gezag niet meer alleen aan de wet, maar ook aan verdragen en aan ongeschreven rechtsbeginselen. De aan de rechter toebedeelde verantwoordelijkheid is toegenomen. De zekere mate van autonomie die de rechter zich na de oorlog heeft verworven, en die hem door de wetgever ook is toebedeeld om te toetsen aan beginselen van een behoorlijke procesorde en aan de naleving van de in het EVRM neergelegde individuele grondrechten, bieden belangrijke hedendaagse garanties.

- Afronding

Ik kom tot een afronding.
Stoppen of doorgaan om erger te voorkomen?

Voor een rechter is de gedachte dat het toch niet uitmaakt dodelijk. Zodra hij dat denkt, moet hij stoppen. Hij kan dan zijn verantwoordelijkheid niet meer waar maken. Hij moet zich steeds tot het uiterste inspannen om door alle papier heen te kijken. Soms ook door alle geschreven regels heen: "It is the spirit and not the form of law that keeps justice alive", zoals

Earl Warren, de chieft justice van het Amerikaanse Hooggerechtshof, volkomen terecht zei.⁽¹¹⁾ De rechter moet zich concentreren op de mensen om wie het gaat, op wat voor hen de feitelijke consequenties zijn. En dat is niet alles. De rechter moet zich ook bewust zijn van de bredere reikwijdte van zijn beslissing. Voor de Hoge Raad was en is die verantwoordelijkheid het grootst. Die verantwoordelijkheid heeft de Hoge Raad in de Tweede Wereldoorlog niet kunnen waarmaken.

In een brief aan zijn vader, die rechter was onder het dictatoriale regime van Salazar, schrijft een van de hoofdpersonen in Merciers Nachttrein naar Lissabon:

"Ik wil niet in een wereld zonder kathedralen leven. Ik heb hun schoonheid en verhevenheid nodig. Ik heb ze nodig als verzet tegen de platvloersheid van de wereld. Ik wil opkijken naar de stralende kerkramen en me laten verblinden door hun bovenaardse kleuren. Ik heb hun glans nodig. Die heb ik nodig als verzet tegen de smerige eenheidskleur van uniformen. (...) Ik heb het nodig als verzet tegen het gebral van de kazernes en het stompzinnige gezwets van de meelopers. Ik wil het bruisende geluid van het orgel horen, die stortvloed van bovenaardse klanken. Ik heb die klanken nodig als verzet tegen de schelle lachwekkendheid van marsmuziek."⁽¹²⁾

We begrijpen nu nog beter waarom, maar kunnen niet anders oordelen dan dat de Hoge Raad als kathedraal van het recht, als hoeder van rechtvaardigheid, niet opgewassen is gebleken tegen de loodzware taak waarvoor de bezetting hem heeft geplaatst.

Op moeilijke momenten kunnen we inspiratie putten uit degenen die onder zoveel zwaarder omstandigheden opstonden en vochten voor wat rechtvaardig was, maar vooral moeten we ons gelukkig prijzen dat wij niet op dezelfde wijze op de proef zijn gesteld.

We kunnen dus slechts omzien en daarbij diep bedroefd raken en bevangen door spijt over hoe het verkeerd is gegaan. Om ons vervolgens met alle kracht die we bezitten ertoe zetten te leren van het verleden om nieuw tekortschieten te voorkomen.

Om al deze gevoelens zo-even geuit, in het bijzonder die van spijt, te onderstrepen, heb ik bij de presentatie van het boek van prof. Jansen een exemplaar van het boek overhandigd aan mevr. Visser, kleindochter van mijn voorganger mr. Visser en aan mevr. Cleveringa, dochter van de zo moedige hoogleraar die zoals u in het boek zult lezen, keer op keer de Hoge Raad heeft gewezen op zijn verantwoordelijkheid. Later vond ik ook een gelegenheid om een exemplaar te geven aan een andere dochter van hem, de echtgenote van onze oud-procureur-generaal Ten Kate, die bij de presentatie helaas niet aanwezig kon zijn.

1 W.E. Haak, De Hoge Raad en de bezetting, NJB 2004, p. 1128, reactie op: L. Mok, Over mooi proza, klerken en moed, NJB 2004, p. 10-14.

2 L. Mok, Naschrift, NJB 2004, p. 1129.

3 W.E. Haak, De Hoge Raad en de bezetting, NJB 2004, p. 1128, reactie op: L. Mok, Over mooi proza, klerken en moed, NJB 2004, p. 10-14.

4 P.J.M. von Schmidt auf Altenstadt, Rouw past de Hoge Raad, Trema 2005, p. 409-414.

5 Laurent Binet, HhhH, Himmlers hersens heten Heydrich, J.M. Meulenhoff 2010, p. 191.

6 C. Jansen m.m.v. D. Venema, De Hoge Raad en de Tweede Wereldoorlog, Recht en rechtsbeoefening in de jaren 1930-1950, Boom Amsterdam 2011, p. 91.

7 C. Jansen m.m.v. D. Venema, De Hoge Raad en de Tweede Wereldoorlog, Recht en rechtsbeoefening in de jaren 1930-1950, Boom Amsterdam 2011, Deel 2, par. 1.2.

8 Ontleend aan J.M. von Schmidt auf Altenstadt, Rouw past de Hoge Raad, Trema 2005, p. 409-414.